

וגם ראיתי במשנה ברורה (סי' ר"מ סעי' ו') צב"ל ד"ה עד, דגובה י' ל"מ ממג"א סי' (שט"ו סק"ג) וכוונתו בודאי למש"כ המג"א וז"ל והנה נ"ל כו' שמכ"ס עשה בכל לילה מחילה י"ט גובה לפני הספרים משמע אע"פ שהספרים היו עומדים מגולים למעלה מהמחילה כו', ח"כ מוכח שאף שהספרים מונחים בגובה מ"מ מחילה צעי. ועי' צס' שנות חיים להגאון מהרש"ק (סי' נ"ד) שהשואל רצה להביא רא"י מדברי המג"א להיפך שלא כדבריו צס"ח הנ"ל והמהרש"ק מיישב דבריו.

דע"י צס' כף החיים אר"ח (סי' מ' או"ד) דאף למאן דס"ל דהכריכה לא חשיבה כסוי כלל ולריך כלי בתוך כלי חוץ מן הכריכה מ"מ צספרים הנדפסים יש להקל ולחשוב הכריכה לכסוי כלי אחד ולכסות עוד בכלי אחר שאינו כליין כיון שיש מקילין צספרים הנדפסים דדי צפירש עליהן סדין בעלמא כמ"ש צאות ע"ז צסס תשו' סס חיי, וכ"כ הא"ר ובפתחי עולם צסס סידור דרך החיים דצשעת הדחק יש להקל צספרים הנדפסים עכ"ד.

והנה במילי דחסידותא (שס) כתב דצימח הוא רשות לעלמו והנשים שסציב השלחן מג' רוחות הס ג"כ כמו מחילות וכדקיימ"ל גבי שבת שאנשים כמחילה. ולכאורה הוא תמוה דהרי זה מצואר צרמ"א יו"ד (סי' רמ"צ סעי' ח"י) דאם ס"ת על הצימח אין ליצור שצבכ"ג לריכין לעמוד דהספר צרשות אחרת, וצטו"ז שס כתב דה"ה נמי כשהס"ת על שולחן שהוא גבוה מ"י טפחים ורחב ארבע שגם הוא צרשות צפ"ע וא"ל לעמוד. ואפשר שצטו"ע מיירי רק דא"ל לעמוד וליתן כבוד והוא מדבר שאפי' לישן שינת קצת דיש חשש צזיון אפי"ה מותר. והנה צש"ת צית יחודה לר"י עייאש ז"ל יו"ד (סי' ח"י) מוצא בצרכ"י גשאל צמטה שיש חלון אלל מרגלותיה מן הלבד אס מותר להניח בחלון ספרי קודש ומסיק וז"ל ה"י צני"ד אסור ואע"ג דיש לצד להחיר אס החלון יש לו דפים קצועים אין להקל למעשה עכ"ל, וכ"כ צש"ת שלמת חיים ח"ד (ע' כ"ו), ותימח שלא העירו כלום מכל הנ"ל.

דע"י צפתחי עולם שהביא מדברי פ"ת על אר"ח שהביא מחשו' עמק הלכה (סע"ז) דאם מונחים הספרים צמגדל שקורין אלמע"ר אס המגדל מחזיק מ' סאה צלח אין ספק דהוי מחילה ומותר צלא כלי בתוך כלי ואפי' צס"ת דצעי מחילה, ואפי' אינה מחזקת מ' סאה כל שגובה י"ע ורחבה ד' נ"ל דהוי אהל, וצגובה י' ואינה רחבה ד' מספקא לי' והניח צל"ע.

דע"י צס' אפיקי מגינים על אר"ח (סי' פ"ז) שלמד מדברי הירוש' צרכות פ"ג הנ"ל לענין דפים קצועים צכותל שקורין פאליל"ע דהוי ג"כ רשות צפ"ע כמו חלון ע"ש, אצל מדברי המ"צ צביאור הלכה (ס"ס ר"מ) הנ"ל משמע דלא ס"ל הכי. אצל י"ל דזה דוקא אס אין לו דלתות אצל אס יש לו דלתות נראה דלכו"ע הוי רשות לעלמו וא"ל כלי צת"כ. וכן ראיתי אלל אחד מגדולי הדור שהי' צציתו פאליל"ים עם דלתות ושס היו מונחים הספרים וצהתיבה שהיתה שמה היו מונחים גם הכתבי ידות.

(ו) **ואגב** אדבר צדין לעמוד צקה"ת=דמצואר צטו"ע אר"ח (ס"ס קמ"ו) שני דעות ודעה אחרונה להחמיר, והמ"צ הביא מהפ"ח והגר"א דהעיקר כסברא ראשונה דא"ל לעמוד וכן נהגו, וגם הביא דברי הצ"ח דגם המכ"ס שהחמיר מודה דמדינא שרי אלל דס"ל דראוי להדר ולעמוד, וכ"כ צשערי אפרים על ה"י קרה"ת דנהגו להקל. אך יש לעורר היכא דרוצ הליצור יושבים אס יחידים יכולים לעמוד אס אין צו משום יוהרא. ומלאתי צשד"ח צפהש"ד (מע' צ' סי' כ"ט) שהביא שכבר עמד צזה צס' פתח הדציר על אר"ח ומפלפל צזה ומסיק דאף דאין צו משום יוהרא מ"מ כיון דרבינו מהר"ח צשער הכוונות כתב דרבינו האר"י ז"ל הי' יושב ע"כ צודאי הכי אית לן למינקט ואינו רשאי לעמוד. אצל השד"ח העיר עליו וכתב דאין קפידא צזה צמה שאדם רוצה לכבוד שמים ולכבוד התורה. וכן כתב צס' לקט הקמת החדש אר"ח (סי' קמ"ו) דאין חשש.

סימן ט"ז

דין ספרים הנדפסים ע"י אפיקורסים ומסיתים.

(א) **כתב** המחבר ציו"ד (סי' רפ"א) דס"ת שכתבו אפיקורס ישרף, ונחלקו גדולי ישראל אס ספרים הנדפסים ע"י אפיקורסים דינם כמו ס"ת, עי' צס' צני חיי למהר"ח אלגאזי ז"ל שהאריך צזה ומוצא צפ"ת, ועי' צצרכי יוסף שכבר הביא מחלוקת זו. ועיין צגליון מהרש"א שליין למש"כ צטו"ז (צס"י רע"א סק"ח) דיש צספרים הנדפסים קדושה כמו הנכתבים וכוונתו צודאי כדעת הסוצרים דגם צספרים הנדפסים הדין כן. וצס' צני

יונה על ה' ס"ת לענין חומשין שנדפסו ע"י הקראים אי צעי שריפה ומאד לקולא גם מטעם דדפוס לא מיקרי כתב, ועי' בתשו' מהר"ם שיק או"ח (סי' ס"ו) שמפלפל בדבריו, ועי' צם' תפארת ארי' על ה' תפילין שמפלפל ג"כ בדבריו ולצדוק הסכים עמו. ובאמת זכו לכיין לדברי תשו' הרדב"ז ח"ב (סי' תשע"ד) צם"ת שכתבו אחד מהקראין דלא ישרף דלא נקראו מינין לענין זה והטעם אשר אמרו ס"ת שכתבו מין ישרף לא שייך בהו כלל ומי ששורף אותה עובר משום לא תעשון כן אלא טעון גניזה ואסור לקרות בו בליצור ומובא בפ"ת.

ועי' בשד"ח צפהש"ד מע' הדי' (כלל ל"ח) שהי' פלוגתא בין חכמי הספרדים בספרי תנ"ך שנדפסו בלאנדאן ע"י כת המסיתים (מיסיונערען) הללו אוסרים והללו מתירים. ובפ"ת הביא מתשובה מאהבה צם"ת שכתבו אחד מכת ש"ל שר"י דעטון שריפה, ועי' צם' סת"ס להגאון מהרש"ק ז"ל (סי' מ"ב) לענין תנ"ך שהדפיסו הכומרים בלאנדאן ובסי' ו' לענין ספרים מכת ש"ל וכתב דעטון גניזה. ובצרכי"ש יו"ד (סי' רפ"א סעי' ו') הביא פלוגתא זו וכתב דודאי לסת"ס פסולין אבל בהדפסת ספרים אין שום חשש.

ועי' צם' שלחן מלכים שעל קנש"ע (דע"ג) שתנ"ך של המסיתים (מיסיונערין) אסור לשהותם בצית ישראל וכל זמן שהם בצית אסור לספר צד"ת כי הם ע"ז ממש וטעונים שריפה וי"א גניזה. ועי' צדק מ"ג ע"א המקור לזה מתשו' דברי חיים ח"ב יו"ד (סי' ס') ותשו' מהר"ם ש"ק (שם) והעיר ע"ד השד"ח הני"ל, וכן כבר העיר הגאון מוה"ר חיים ישכר גראס ז"ל את צעל השד"ח עי' מע' הס' (כלל ז'). ובאמת הד"ח ומהר"ם ש"ק לאו בחדא מילתא מיירי דהד"ח מיירי מספר מירם של משה דעסויער והמהר"ם ש"ק מיירי בספרי תנ"ך של המסיתים דמיירי השד"ח. ועי' צמכ"ע תל תלפיות משנת תר"ע סי' ל"ו באריכות אודות ספרים הנדפסים ע"י כומרי טכו"ס וגמכרים בזול וכפי שאומרים המפילים כוונתם להפיץ חורב ד', ומסיק לקולא חס אין צהם שום שינוי רק צעל נפש ירחיק מהם. ובסי' ק"ז העיר חכם א' מהגה"ק ה' הלל מקאלמיי ז"ל שאסר לקרות בהם וכן הוא שם צם' קכ"ע. ועי' בשו"ת אגרות משה יו"ד (סי' קל"ז) לענין תנ"ך עם פירושים מהמיסיונערען אע"פ שנמלא מהם פירושים נכונים יש לשורפם ע"ש.

3) והיות שדברי מרן הדברי חיים הם סתומים ובלתי מובנים ע"כ הביא צה דבריו

במילואם. וז"ל, שאלה בעסק הספר מאפיקורם שהעתיק מלת הגיון עם פירוש מר' מה לעשות בו, והשיב דעטון שריפה כמ"ש הר"מ צפ"ז מיסוה"ת אבל אפיקורם ישראל וכו' ומזה לשרפו כדי שלא להניח שם לאפיקורסים ולא למעשיהם, והרשעים האלה ראוי שלא ליהנות ממעשיהם וגם אין לחלק בין ס"ת לשארי ספרים שלהם הא אדרבא מצוה צם' שצשאר ספרים שלהם כ"ע מודים שנשרפין ולכן צודאי ראוי לשריפה, אך כמדומה לי ששמעתי מאדמו"ח זל"ה מעשה כזה צה לידו ולזה לגמו צכ"ח חדש על צה"ק וטעמו לא ידעתי והצוהר יבחר, עכ"ד. והמהר"ם שיק צסוף התשובה שם כתב דהטעם של הצרוך טעם הוא לפי"ד הראצ"ד דאיכא למימר דאינו מין לפעמים ומספיקא אין רשאין לאצדס אלא לגנוס, וכן הסכים עמו גם הוא, והוא ג"כ מטעם דהי' מסופק באפיקורסתו של הרמ"ד כמו שכתב בתשו' שנדפסו בלקוטי שו"ת חת"ס הנזכר לקמן.

ובראשית מוכרח אני להאריך שספר מלת הגיון הוא למאור עינינו הרמב"ם ז"ל, ומשה (דעסויער) מענדלזאהן עשה עליו פירוש והשאלה צד"ח היא מגומגם וכוונתו הוא כך, בעסק הספר מלת הגיון עם פירוש מאפיקורם מ"ד [ובדפוס כתוב מר', וכן תיקן טעות זה בזכירה לחיים שצסו"ס מקור חיים (אות ת"צ)] מה לעשות בו, ועל זה השיב דדינו צשריפה כיון שכבר צימיו נתגלה קלונו צרבים כי הוא אצי אצות הטומאה של ההשכלה הברלנית וכל יולאי חלציו המירו דחס ר"ל ושפיר חרץ עלינו רצינו הגדול את משפטו ודנו לשריפה, אבל צימי חמיו הצרוך טעם ז"ל הי' עדיין מסוה היראה על פניו כדי ללוד נפשות טבורות להשכיחם תורתך ולהעצירם מחוקי רלונך וזה הוא הסיבה אשר גדולי ישראל צימיו נלכדו ולא עמדו על דעתו הנכזבה ואפילו קנאי צן קנאי הגאון יעצ"ץ ז"ל נתן מקום לאגרתו צשאלית יעצ"ץ ח"ב (סי' קנ"ה) ועוד גדולים כמצוהר צשד"ח פהש"ד מע' הא' (כלל ס"ד) שהגאון מהרש"ם ז"ל עורר את השד"ח מדוע הדפים את דברי הגאון צעל זכר יבוסף ז"ל שעירצ פסול צקודש והביא את דברי הביאור, והביא מדברי עליות אליהו איך נתגלה קלונו כי רוח מינות היתה צקרבו, עי"ש. וכבר נודע שהגאון צעל הפלחה ז"ל אסר לעיין צספריו כמצוהר צכמה ספרים וכן נהג עלמו תלמידו הגדול החת"ם להחזיקו לאפיקורם עי' ליקוטי שו"ת חת"ס הגמ"ח (סי' פ"ב) מתלמידו הגאון מהר"ם ש"ק ז"ל ובאמת מה שהביא הזכ"י בשד"ח דברי הביאור וגם כבר הביאו צזכ"י צרכות דף כ"ח על מנטו צניך

הי' מודה במקלח ולבסוף נעשה כופר הכל. ועי' בזה בשו"ת לבושי מרדכי מד"ת יו"ד (סי' קכ"ה או"צ) שמלמד זכות על ימים הקדמונים שהיו קוראים בהם שלא היה שכיח פירושי הראשונים והם הביאו אותן ע"כ הי' גם מהגדולים שעיינו בהם משא"כ בזה"י בודאי שומר נפשו ירחק מהם. ועי' בתשו' מהר"ם שיק באו"ח שם בסופו בשולי התשובה שכתב שספרי התנ"ך שציארו ותרגמו החדשים שיש בהם חשש כפירה ואין לקרותם, וכנראה חזר ממה שכתב בליקוטי חת"ם הג"ל מטעם שאח"כ נתגלה קלונס.

סימן י"ז

אם מותר להוציא מארץ ישראל ספרים הנדפסים שמה.

(א) **בירושלמי** פ"ג דסנהדרין (כ"ע) אמרינן כתב ר' לעזר לירחוי ספרים שזכתה בהן ארץ ישראל אין מוציאין אותם לחו"ל כו' אם כתב על מנת להוציא מוציא, ופי' הפנ"מ דהנפטר הניח ספרים וכתב ר' לעזר לירחוי דידיה דהוא ר' יאשיהו ובחזן לארץ היה דאין לך להוציא הספרים מכאן לפי שהספרים שזכתה בהן ארץ ישראל אין מוציאין אותן לחו"ל.

והנה דברי הירושלמי הללו לא הובאו בפוסקים רק צ"ס העיטור אגב גרר' כמ"ש צ"ס פאת השלחן (סי' צ' בצית ישראל אות ל'), אך מש"כ שם שהוצא גם צ"ס כפתור ופרת, לא מלאתי שם.

ובתשו' הלכות קטנות ח"צ (סי' קפ"ז) נסתפק בכוונת הירושלמי במש"כ ספרים שזכתה א"ס הכוונה שנכתבו בתוכה או שהוצאו מן החוץ, שא"ס הכוונה שזכתה היינו שנכתבו א"כ כל ספרי דפוס הוצאו מחוץ ויהא מותר, וא"ס הכוונה שזכתה ר"ל אפילו הוצאו לתוכה ע"מ להשתקע יבא אסור, והדעת נוטה לזה, אלא דאיכא לספוקי אי ספרים דקאמר צירוש' דוקא ס"ת דבימיכם לא הי' שום תורה שצ"פ כתובה, אלא שכבר כחצו הפוסקים שצומן הזה מאחר שכתבום יש להם דין ס"ת, מיהו דוקא בגמרות ומדרשים שהם דברי חז"ל אבל שאר פוסקים ומפורשים נראה לומר שאינן בכלל זה עכתו"ד. ועל זה כתב צ"ס הגאון ז"ל אמר המנו"ח שדקו דברי חז"ל לולי שיש

מהגיון, וכתב עי' בהקדמת רמ"ד למלח הגיון, והוא כשגגה היוולדת מפי השליט האזי גאון עולם ימי כמוהו נלחם בעוז יחד עם חמיו הגאון ר' מרדכי יפה ז"ל נגד המשכילים הארורים, וגם עוד הוכפל את שגגתי במה שרצה לתרץ את דבריו בשד"ח שם שגם הגאון צעל עטרת ראש עמ"ס צרכות דף כ' מציא אותו, וגם שהביאור על ויקרא אינו שלו רק מתלמידו החכם ר"ה וויזל, וכל דבריו תמוהים וכל התנוללותו הוא רק משום דרכו של אדם להחזיק את דבריו וצפרע מש"כ שהביאור על ויקרא אינו ממנו אלא של חכם להרע וויזל וצאמת האחרון עוד יותר גרוע מן הראשון שעוד מלח אשה זונה הי' לו וילא צעות מלח נגד גדולי ישראל האמיתיים מפני שלא ראו להסכים על דרכיו המקולקלים וכבר הכה על קדקדו הגאון ר' אליהו מאיר פייווילאהבן ז"ל מקופישאק צספרו הנפלא נלח ישראל.

ובאמת אינו צרור דמה שהביא העטרת ראש בצרכות (דף כ') דקאי על אותו האיש, ולזה העירנו ידידי הרב הגאון מוה"ר צנליון קאהן הי"ו הרב מסענפער שיכול להיות שכוונתו על אדם גדול אשר איתן מושבו הי' צאמשטרדס ושמו כשמו והוא צעל מחבר ס' זכרון משה שדפס צאמשטרדס שנת תקכ"ה לר' משה דעסויער ז"ל, וצעל מחבר ס' עטרת ראש הי' אז ג"כ צאמשטרדס צעת הדפסת ספרו שמה צשנת תקכ"ז.

(ג) **ואסיים** בדברי מהרש"ק בשו"ת האלף לך שלמה יו"ד (סי' רנ"ז) תשובה ארוכה אודות אנשים ששרפו את ספריו של משה דעסויער וכתב א"ס אמנם השריפה הי' אפשר למותר ע"פ הדין אך אין להאשימם בזה, וכתב צאמלע ועוד לאו וראו מי המה תלמידיו וכל העוסקים צחיבוריו כולם רשעים וכל השוגה צחיבוריו לא יחכם ואין אוחזין צחיבוריו רק הקלים שצקלים העוזרים על כל התורה וכל ירא שמים צורה ממנו כצורה מן הנחש ועקרבו הא חדא והשנית הנה אני לא עיינתי בדבריו מעולם ולא ידעתי שמן פסול אך את זה ידעתי כי הרע לעשות אשר תרגם את התנ"ך על לשון אשכנז אשר לא כדת והנה הטא והחטיא את הרבים כי מזה פשתה המספחת להתפלל בלשון אשכנז וטעא הרבים תלוי בו, ע"ש.

ועי' שו"ת מהרש"ג ח"צ (סי' קט"ז) שכתב ג"כ לגנוז ספרי רמ"ד, אך מש"כ שלא נוכל להחליט שהוא אפיקורס תמוה שלא ידע כלל מהפולמס והשם רע אשר ילא עליו עוד צחיי הרשע ונודע מלינת הגאון מוה"ר לצי צרלין ז"ל שמקודם